

Janez Švajncer

KNJIGE PREŠERNOVE DRUŽBE 1997

Knjige Prešernove družbe (letošnja zbirka je izšla v 67.000 izvodih, kar je v sedanjih knjigotrških razmerah razveseljivo) same po sebi dovolj zgovorno izpričujejo vrednost, ki jo nudijo posamezniku in množici bralcev. Nujno jih je postaviti ob bok novim tehničnim sredstvom vizualne in slišne narave in jih primerljivo sporejati. Do kod naj to seže, je stvar že opravljene preučitve, ki pa ni in ne more biti dokončna, celo zacementirana in zahteva sprotno upoštevanje in prilagajanje nastali in nastajajoči situaciji.

Pojav je nadaljevanje pred leti vpeljanega spremenjenega stanja na relaciji: knjiga-bralec-komunikativnost. Če izbrskamo iz spomina tedanjost, so zagovorniki bili plat zvona, opozarjaje, da se knjigi slabo piše in jo bodo zmleli popolnjeni dosežki tehnizacije. Podobna alarmantnost je zajela filmsko produkcijo z vedno večjim posegom televizijske ekranizacije zgodb in njih prinositev iz kino dvoran na domove. V obeh primerih je bila skepsa upravičena in hkrati tudi pobudnica za ustrezno ukrepanje z namenom: izboljšati ponudbo in zadovoljiti uporabnike.

Prešernova družba, Vrba (preds. Ciril Zlobec, direktor Matjaž Bizjak, vse letošnje knjige odlično uredila in opremila Edita Kobe) vidi svojo perspektivo in zagotovilo uspešnosti v izboru knjig, ki jih ponuja bralcem. Zategadelj se ne prepusti naključju, marveč ravna po principu: vsakomur najboljše, da bo ne le potešen, ampak tudi obogatil svoj miselni in zaznavni svet. Da ubira pravilno pot, najbolje potrjujejo novi naročniki njene knjižne zbirke.

PREŠERNOV KOLEDAR 1997 (urednik Sandi Sitar) prinaša skozi leta ustaljene in priljubljene rubrike, kot je Koledar za leto 1997 (Tine Stiplovšek) z navedbo dela prostih, ljudskih in cerkvenih praznikov, bistvenih vremenskih značilnosti in koledarskega dela, s slikovnimi posnetki slovenske ljudske umetnosti. – V anketi uredništva Generacije: Nasprotja ali sodelovanje odgovarjajo na vprašanja Alja Brglez, zgodovinarica, dr. Jože Felc, psihiater in pisatelj, prof. Stanko Janež, slavist in publicist, Peter Kovačič – Peršin, pisatelj in publicist, dr. Vlado Mihelj, socialni in politični psiholog in prof. Slavica Pogačnik – Toličič, psihologinja.

Evald Flisar Ob stopetdesetletnici Prešernovih Poezij se v svojem eseju vprašuje, ali je mogoče o Prešernu razmišljati kot o človeku, ki je lahko bil tudi velik pesnik, pa je vedno ostal tudi človek. – Peter Svetik piše o naših vrednotah v prispevku Razledovanja iz središča Slovenije (ilustriral: Marjan Bregar). – Knežje mesto Celje predstavlja Drago Medved, Stoštirideset let Južne železnice Ervin Sorč.

Igor Antič je avtor prispevkov Modri trak (prestižni naziv za ladjo) in Nemčija in Slovenija ob svitu Združene Evrope.

Intervju z Lojzeto Košorokom, slovenskim izseljencem v Avstraliji, je zapi-

sala Katarina Prešeren. – Predstavljeni so avtorji letošnje zbirke: France Fajdiga (odlomek iz romana *Zob za zob*), Helga Glušič (pripovednik Vitomil Zupan), Feri Lainšček (Hiša svetega Nikolaja), Vitan Mal (Prve ljubezni), Ivan Sedej (O ljudski umetnosti), Barbara Menart – Senica (Kadar kukavica poje, ilustrirala slikarka Jelka Reichman).

Objavljen je Koledar za šolarje (besedilo Jelena Sitar, ilustracije Igor Cvetko). – O Slovenski kulinarčni dediščini piše Boris Kuhar. Petdeset napovedi za 21. stoletje je prispeval Esad Jakupović. Vlado Majnik napoveduje Kaj nam bo prineslo leto 1997? Zanimiv je kotichek za enigmatike. Koledar sklene navedba pokroviteljev Prešernove družbe 1996.

France Fajdiga: **ZOB ZA ZOB**

Pisatelj nas v romanu popelje v čas druge svetovne vojne, ki jo oživlja s pretresljivo in poučno zgodbo o medčloveških odnosih, nič podobnih normalnim razmeram. Že naslov dela poudarja edino veljavno vračanje sovraštva z vsemi razsežnostmi posledic, ki prenesejo samo prezir, izničenje, ponižanje in ne iščejo razlogov za nastalo situacijo. Zadostuje le spoznanje, da nasprotnik pripada drugačni ideologiji.

Osrednja nosilca vlog sta Maks in Tilen. Prvi domobranec, drugi partizan, kar ju nujno razdvoji in zaneti med njima, nekdanjima prijateljema, novo relacijo z osnovnim izhodiščem: prezir.

Tu je še Ana, ki odločilno posega in celo v mejah mogočega in dopustnega uravnava dogajanje med vsemi tremi. Tako je že osmišljena podoba nerazdružljive trojice in ona pri tem ponazarja jeziček na tehtnici za ublažitev zla, ki pripada najprej Tilnu in kasneje Maksu. Njuno razmerje moči določa položaj nadrejenosti ali vsaj vplivnosti in se pojavlja v trenutkih občutne in usodne stiske, čisto naključno odvisne od nepričakovane in nenadejane mogoče rešitve.

Vloga prestižnosti se pri obeh kristalizira v obliki menjave represije in prostosti, kar stopnjuje srhljivost dogajanja njune udeležbe v medvojnih spopadih in v povojnih prevzgjajališčih.

Pisatelj je uporabil kronističen prikaz vojne morije na slovenskih tleh, čeprav bi se to lahko zgodilo in se dogaja kjerkoli v svetu.

Projekcija romana s filmsko tehniko vrsti prizore v zgodbi in daje vtis resničnosti in verjetnosti z nenehnim podtonom svarila pred obvladovanjem nečloveške krutosti in uničujočo govorico vsakršnega orožja. Pisatelj za izločitev zla ne ponudi pedagoške razlage, marveč so mu opisana dejstva najboljša podkrepitev za razsulo človeštva, dokler razum ne prevlada nad vizijo neuravnovešenih odločujočih faktorjev.

Helga Glušič: **STO SLOVENSКИH PRIPOVEDNIKOV**

Odločitev Prešernove družbe, da uvrsti v svojo redno letno zbirko slovenske literarne ustvarjalce, je vredna vse pozornosti in vsega priznanja zlasti še zaradi pripravljenosti, da v prihodnjih letnikih zajame različne dejavnosti ustvarjalcev.

Pričujoča knjiga Sto slovenskih pripovednikov je spodbuden začetek nadaljnje epohe Prešernove družbe na tem področju. Napoved je obenem tudi obet celovitega prikaza tvornosti naših prednikov in sodobnikov, kar bo mogoče doseči s popolnitvami podatkov oziroma seznamov ustvarjalcev in tako odstraniti sedanjo vrzel glede predstavitev posameznikov. Vsekakor bo potrebno v mejah možnosti upoštevati pomisleke in pripombe o ključu, po katerem se je zgodila uvrstitve pisateljev.

Znanstvenica dr. Helga Glušič je za knjigo opravila izbor po svoji presoji. V spremni študiji Razvoj slovenske pripovedne proze piše kronološki pregled nastanka pripovedne proze, spremlja je od prvega proznega preskusa protestantske književno-

sti v šestnajstem stoletju s prevodi in z lastnimi besedili za potrebe cerkvene službe do razvoja posvetne proze skozi obdobja do današnjih dni.

Njen izbor stotih pripovednikov temelji na avtorjih, ki zaznamujejo klasiko slovenske proze in katerih pripovedno delo se zrcali v posebnostih sloga ali tematike. Vsakemu pripovedniku so odmerjeni najpomembnejši biografski in bibliografski podatki in zarisi življenja in dela.

Knjigo bogati slikovno gradivo, zlasti fotografije dr. Tihomira Pinterja, in je nepogrešljiva za bralce vseh slojev.

Feri Lainšček: VELECIRKUS ARGO

Knjiga VELECIRKUS ARGO umešča realnost, fantastiko in pravljico, pisatelj Feri Lainšček pa jo je poimenoval roman. Delo je namenjeno najstnikom, upošteva glavna protagonista, vendar bodo po njem zaradi sprostitve radi segali tudi odrasli bralci.

Privlačnost besedila popolnjujejo humorno ubrane slikovne stvaritve akademskega slikarja Igorja Ribiča.

Pisatelj motivno sega v sedanost – predstavlja povsod po svetu znano cirkuško karavano, potujočo iz kraja v kraj za zabavo in razvedrilo starostno neomejenih gledalcev. Njegov cirkus ni enak vsem drugim, marveč nekaj izjemnega in posebnega, kar prepričljivo potrjuje dogajanje, ki ni ustaljena praksa v programu predvidenih točk prireditev. Zaslužen za nepričakovano presenečenje je čarovnik z mistično zvenečim imenom Garam Abdel Garam, ki za svoje podjetje pridobi deklico Gelo Gelo in fantiča Tulsi s tem, da poseže vmes še navihano-naivna opica Banfi.

Pred očmi gledalcev se vrstijo zanimivi prizori nastopajočih, sam vrh, poln presenečenja, pa dosežejo kakor na filmskem platnu menjajoče se podobe pokrajine, ljudi, živali. Blišč zaslepi radovedne poglede in zakrije konec dejanja na vidnem prizorišču ter ga ponese v nevidni svet. Obiskovalec cirkusa je pri tem zelo prikrajan, kajti ne more si ogledati vrtečega se kolesa s prečudovito naravo cvetja »od najtanjših sinjih spominčic do gromozanskih kakor damski klobučki velikih tulipanov«. Tukaj so še sijoča mavrica, o kateri je babica svoji deklici dopovedovala, da je »ni mogoče nikoli doseči«, jezerca, »v katera so se razlivali slapovi«.

Zgodba kliče v spomin asociacije z nekaterimi deli uveljavljenih pisateljev, kar pa je lahko čisto naključno in podrejeno bogati avtorjevi domiselnosti in domišljiji.

Vitan Mal: NEDELJE NEKEGA POLETJA

Pisatelj Vitan Mal je v knjigi Nedelje nekega poletja oživil soline ob morju, kjer so počitnikovali šolarke in šolarji. Osrednja vloga pritiče trinajstletnemu Roku, ki se rad druži z vrstniki, najbolj s prijateljem Evgenom, ki obema enako občudujoče in poželjivo pritegne pogledovanje po Katarini. Ona je njuna sošolka z dolgimi svilenimi lasmi, ki so ji, kakor sta fanta sanjarila, »čez zimo potemneli, poleti pa se spremenili v čisto zlato«.

Posebnost besedila pomeni zlasti dobro poznavanje oziroma vživljanje v ravnanje nastopajočih, ki so resnična in verjetna podoba prihajajoče generacije in sedanjega časa z vsemi sodobnimi pojavi, ko je nekdanja sramežljivost pomaknjena v ozadje in so jo nadomestile pogumnost, drznost in izzivalnost pa obvladanje vsakršne situacije.

V. Mal nastopa kot kronist: opazuje, beleži in zajema v projekcijo tisto najbistvenejše, kar se je zgodilo v tednu počitnikovanja skupine udeležencev. Njihov vsakdanjik poteka v znamenju druženja, ki je lahko znosno, celo prijateljsko, lahko pa tudi sproži negotovanje, prestižnost in postavljanje pred dekleti, kar ni vedno kronano z uspehom in doživi neprijetne posledice, kot so »zveneča zaušnica

izbranke, pa tudi poduk njene prijateljice, kako nemogoči so fantje, kadar s pestmi izražajo svojo ljubezen«.

Privlačno knjigo poživljajo barvne ilustracije akademskega slikarja Rudija Skočirja.

Ivan Sedej: STO NAJLEPŠIH CERKVA NA SLOVENSKEM

Dr. Ivan Sedej, uveljavljeni avtor prve knjige v tej dragoceni zbirki Prešernove družbe v letu 1985: Sto znanih slovenskih umetniških slik in kasnejših Sto najlepših kmečkih hiš na Slovenskem in Ljubezen v stotih slikah, se tokrat predstavlja z monumentalnim delom Sto najlepših cerkva na Slovenskem. Besedilo poživljajo bogati barvni posnetki Janeza Klemenčiča.

Pomembnost in vrednost pričujoče knjige zahtevata po avtorjevi strokovni in mnenjski spoznavi in izkušnji posebno razmišljanje in s tem ustrezen slogovni okvir tudi zato, ker živimo v času prezrelega postmodernizma. Kljub temu pisec ne zanemarja tradicionalizma in se je odločil, da začne z opisovanjem najstarejših in domnevno najstarejših cerkva, predstavlja poseben tip cerkvic dvojčic in trojčic pa tudi cerkva, ki po spletu naključij sodijo med najlepše arhitekture na Slovenskem, pač v skladu z njegovim osebnim okusom in nagnjenji.

Kot posebno skupino obravnava cerkve najrazličnejše slogovne provenience na Kočevskem, govori pa tudi o skupini dvoranskih cerkva, o baročnih cerkvah v Ljubljani in na Štajerskem, pa o cerkvah v jamah, na Krasu, o stari sinagogi v Mariboru, o evangeličanskih cerkvah v Sloveniji in o drugih zanimivih cerkvah in kapelah. Med približno dva tisoč petstotimi cerkvami v naši državi, jih je več kot šeststo gotskih, med vsemi pa je le malo takih, ki ne bi sodile v seznam pomembnih ali najpomembnejših kulturnih spomenikov.

Sprehod v preteklost nam potrjuje, da arheološka in zgodovinska pričevanja dokazujejo, da so začele krščanske cerkve med Slovenci nastajati sredi osmega stoletja hkrati s pokristjanjenjem in hkrati z izgubo politične samostojnosti.

Začeni s Svetimi gorami nad Bistrico ob Sotli, kjer je nastalo kar majhno cerkveno naselje, si sledijo v zaporedju po avtorjevem izboru cerkve na Bledu, Krnskem gradu na Gosposvetem polju, Gospa Sveta na Koroškem vse do cerkve Grad v Prekmurju, Poljane nad Škofjo Loko in Dravlje v Ljubljani. Upoštevana je tudi literatura o slovenskih cerkvah, ki je zelo bogata in obsega impozantno število monografij, topografskih opisov in publikacij.

Barbara Menart – Senica: KADAR KUKAVICA POJE

Avtorica je v prikupno in prisrčno zbirko Kadar kukavica poje uvrstila devetnajst pesmi. Namenjene so otrokom od sedmega leta dalje, radi pa jih bodo prebirali tudi odrasli. Motivno vsebujejo pesmi toliko lepega, da jim bodo prisluhnilo z velikim zanimanjem že vsi tisti otroci, ki še sami ne sestavljajo abecede in ne prebirajo besed in verzov, kar bodo namesto njih storile njihove mame in babice.

Pesnica je tenkočutno prisluhnila in oživila živali, ki jih otroci bodisi poznajo ali si želijo, da bi jih imeli ob sebi in jih popeljali v nagajivosti pa se tudi »resno« pogovorili z njimi na večer, preden zaprejo očke in potonejo v spanec.

Notranji in zunanji svet nastopata složno in verzi odkrivajo njuno povezanost z letnim časom, ko se narava odene z zelenjem in cvetjem in se oglašča kukavica s svojo pesmico: Ku-ku! – Tãkrat je pomlad prav blizu, /čisto blizu, skoraj tu.

Pesmi v zbirki je uveljavljena slikarka Jelka Reichman z barvnimi ilustracijami popeljala v nepozaben sanjski svet.